

---

6. Afscheidspraatje op 22 juni 2007.

Beste mensen,

Ik kan twee dingen doen. Het eerste is beleefd en bescheiden: ik bedank dan alle mensen voor hun bijdragen, en ga hier en daar in op wat ze me hebben voorgesteld. Het tweede is onbescheiden: ik houd me aan een apart, voorbereid slotwoord. Het wordt het tweede.

Lieve mensen, ik heb 39 jaar voor de klas gestaan: wiskunde op de mavo, chemie en natuurkunde op de officiersopleiding van de brandweer (Roteb), cursussen 'gevaarlijke stoffen' aan leidinggevend havenpersoneel op de Rotterdamse Haven- en Vervoerschool voor Volwassenen, scheikunde en natuurkunde op de havo-top van de Pedagogische Academie, tien jaar natuuronderwijs op onze Gemeentelijke Pabo zelf, dan 28 jaar scheikunde op dit Gymnasium onderbroken door twee vanwege de Nederlandse organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO) vrijgestelde schrijfjaren voor het afronden van twee boeken (mijn dissertatie en de biografie van de astronoom Minnaert).

Als scheidend docent mag ik hier zeggen wat ik denk, de zelfcensuur niet meegerekend. Het relaas moet kort zijn, want een uur is niets voor iemand die zo lang van stof is als ik. Daarom heb ik enkele observaties en meningen over het leraarschap *uitgeschreven*. Ik heb ze in zes stukjes samengeperst.

1. Mijn carrière.

Rieme en ik trouwden november 1968; we waren 23. Zij werkte, ik moest ook voor brood op de plank zorgen. Met mijn kandidaatsdiploma scheikundig ingenieur gaf ik twaalf uur wiskunde op de christelijke Van Heemskerk Mavo in Den Haag, de klassen 1 en 2. Ik geloofde toen in antiautoritair onderwijs. De kinderen braken de tent af. In de kerstvakantie kon ik nachten niet slapen omdat ik piekerde over de hervatting. Op een dag nam ik ze met de bus mee naar het *Onderwijsmuseum* in de Hemsterhuisstraat. De kinderen stormden naar boven naar de maquettes van de Deltawerken. Ze troffen daar een rijzige man van een jaar of 61. Hij keek naar ze. En zie, ze werden onrustbarend stil. Ze gingen braaf op de ongemakkelijke stoeltjes zitten en luisterden aandachtig naar zijn betoog. Af en toe stelde hij een vraag: mijn etterbakken kruisten hun handjes en riepen: 'Ik, meneer?' Ik sloeg het gade, verpletterd. Dus zo kon het ook, *zo hoorde het*. Ik moest weg van deze school, besepte ik, het elders opnieuw proberen. Maar hoe speelde *hij* dit in vredesnaam klaar?

Het vierde blok *Algemene Natuurwetenschappen* begint, april 2007; ik ben 61. Klas 4A komt binnen zetten, dertig mij onbekende kinderen. Ik ben gespannen tot in mijn vezels, heb alles in de puntjes voorbereid. Ik ben in twee minuten klaar met het klassenschema, dat doe ik bij het plaatsnemen, en ik kan ze meteen bij de voornaam aanspreken. Ik zet de bedoeling van de serie lessen uiteen. We lezen samen mijn verantwoording: ze kijken naar het aantrekkelijke, gevarieerde programma. Van die eerste les hangt veel af. Twee mogelijkheden: of ze vinden het interessant, laten zich meenemen en het wordt leuk, of ze verzetten zich en het worden twee onaangename maanden. Binnen een kwartier zijn we geconcentreerd aan het werk. Als de claviger het absentenbriefje zou hebben opgehaald, zou hij een muisstille klas aangetroffen hebben.

Ik denk te begrijpen wat *het geheim* was van die leraar in het Onderwijsmuseum. Hij was net zo geconcentreerd, waakzaam, ervaren en alert als ik nu ben. Het is de kern van mijn carrière: *ik kan het, ik ben leraar*.

---

2. Deeltijd.

Ik heb in deeltijd gewerkt, principieel na het arriveren van onze kinderen: Anne, Joost en Jeroen. Voor Rieme was dat een uitgangspunt: we willen samen kinderen en wij zullen ze *samen* opvoeden, jij even goed als ik. Ik was het ermee eens en ik ben zielsblij dat het zo gegaan is. Ik ben een echte vader van mijn kinderen, heb de helft van de verzorging op me genomen en kan dat iedere *echte* man aanbevelen. Het gaf me de tijd en de rust om erbij te studeren en om aan politiek te doen, voor ons in de toenmalige CPN, later in Groenlinks. Toen de kinderen uitvlogen, heb ik die extratijd gebruikt voor de lustrumprojecten van het Erasmiaans Gymnasium, voor mijn dissertatie in de nieuwste geschiedenis, voor mijn creatieve werk als historicus. Het onderwijs biedt een opgelegde kans om een rijker leven te leiden, zeker als de partner betaald werk heeft. Ik heb die gepakt.

Ik wil enkele mensen in het bijzonder noemen met wie ik de *schoolprojecten* van de afgelopen jaren samen heb gedaan. Astrid Stoop en Leen Stout als makkers bij het boek *666 jaar Erasmiaans Gymnasium*. Leen, Hans Overheul en Tina Sluijter bij het boek over *Reindert Jacobsen*. Marjolein Degenaar en Bert Kanters bij het recente lustrumboek *Ex Pluribus Unum*. Ik wil mijn buurman en uitgever Herman Masthoff noemen die in de laatste vijftien jaar maar liefst vijf boeken van het Erasmiaans Gymnasium heeft uitgegeven, de meeste lijvig, tegen onwaarschijnlijk lage kostprijzen. Het vijfde, waarmee ik niet van doen had, is het bijzondere oud-leerlingenboek *Het Erasmiaans Gymnasium in de Tweede Wereldoorlog*. Ik noem graag Ank Groenendijk, met wie ik als gedeeld voorzitter van de operatie *Tweede Fase*, intensief heb samengewerkt. En sinds ons nachtelijk doorzakken twintig jaar geleden op een scholierenkamp in Zuid-Limburg is er altijd het vanzelfsprekende, hartelijke contact geweest met claviger Peter Scheurleer.

Het mooiste lustrumproject, het meest waardige en ironische *protest* van mijn leven, vind ik het boek dat we hebben gemaakt ter ere van oud-conrector Reindert Jacobsen. Het kwam uit in het lustrumjaar 1998, en was ons antwoord op de ideologische scherpslijperij en de politieke waan rond de Tweede Fase voor het voortgezet onderwijs. De titel: *Een leraar met een verhaal*. Onze collega's, allereerst die van Nederlands, geschiedenis, klassieke talen, Klassieke Culturele Vorming, Algemene Natuurwetenschappen en filosofie kunnen nog steeds hun gang gaan: het zijn *leraren met een verhaal* gebleven. Zelf heb ik met mijn zakelijke scheikundelessen die vrijheid nooit durven nemen, wel enigszins bij Algemene Natuurwetenschappen. Dit tijdloze boek over en van de erudiete historicus en essayist Jacobsen is vanmiddag *een geschenk* voor de aanwezigen, vooral voor de mensen van buiten. Straks bij de uitgang: *Tolle, lege!*

3. Scheikunde.

Ik ben afgestudeerd aan de voormalige TH Delft, thans universiteit, in de didactiek van de scheikunde. Dat kon toen niet, dat kan nu niet: het is eenmalig mogelijk gemaakt voor mij en mijn vriend Peter Kooiman, thans als econometrist een coryfee van het Centraal Planbureau. Ik heb ongelooflijk veel baat gehad bij de wetenschappelijke verdieping van mijn oriëntatie op het leraarschap. Ons gezamenlijke project van 1974, *Chemie en samenleving*, heb ik twaalf jaar later omgewerkt tot een boek en weer een dozijn jaren later, in 1998, tot een CD-ROM. Die schijf gebruiken mijn collega Frank Bank en ik met plezier bij het vak *Algemene Natuurwetenschappen*. Ik geloof zelf rotsvast in het nut van de didactische verdieping in één van de aspecten of fundamenten van je vak.

Ik ben erg gelukkig met mijn vaksectie en met de toewijding van ieder van ons. Om half negen begint de school: om kwart voor acht zijn alle scheikundigen in touw. Zelf wil ik alles

---

tevooren in orde hebben: de lessen op rij, de video's op de beginplekken, het practicum overlegd, de afspraken in kaart. Om tien voor half negen doe ik de deur open, al mogen de kinderen eerder binnen. Leerlingen gaan zitten, we zeggen 'goede morgen' tegen elkaar. Als mensen om half negen binnenkomen, is het alsof ze te laat zijn. Er is rust, er is concentratie, we beginnen ons werk.

Met collega Frank Bank kan ik blind lezen en schrijven. Hij is een generatie jonger en een bevlogen leraar. Stel dat wij op dit moment even goede docenten zouden zijn, dan heeft hij vijftig jaar om me ver te overtreffen. In één van de idiote confrontaties van de jaren negentig, toen de Rotterdamse Dienst Onderwijs had besloten om een vijftigtal leraren uit het openbaar onderwijs te schrappen, en uiteraard de jongste collega's, polste rector Lex Werdekker hoe Franks onontkoombare ontslag bij mij zou vallen. We hebben toen samen vastgesteld, zij het na enig aandringen van mijn kant, dat een ontslag voor Frank *niet* tot de mogelijkheden behoorde. Een goede opvolger is een geschenk uit de hemel: je mag de hemel niet verzoeken, dat is *hybris*. Van de negen jonge mensen op de nominatie hebben we er destijds drie binnen gehouden, onder wie Frank, maar toch een nederlaag.

Met de amanuenses, Henk Boelhouwer vroeger, met Mirjam jarenlang en sinds kort met Onno, was het fantastisch werken. Mirjam kan ongedwongen en vrij met kinderen omgaan, gaat geen beproeving uit de weg. De proeven met buskruit laten we tegenwoordig over aan Onno, de perfectionist. Ook Jan Jaap heeft zich geschaard bij de medewerkers aan een vak, dat populair is. Neem het gemiddelde van 60 à 70 % van de leerlingen dat het vak voor het examen kiest, tegen landelijk ergens in de 40, en we kunnen trots zijn op ons werk dat waarachtig minder saai is dan het sommigen lijkt. Ik wil Frank, Mirjam, Jan Jaap, Onno en Henk bedanken voor hun jarenlange samenwerking, waarbij, volgens mij dan, nooit één onvertogen woord is gevallen. Meer dan dertig jaar practicum zonder persoonlijke ongevallen, op wat kleine explosies na die mijn trommelvliezen hebben getest en geteisterd: ook daarvoor mag je tekenen!

Mijn lokaal 0.09 heeft de vernietigingsdrang van de modernisering weerstaan, blijft een *museumlokaal* en wordt opgeknapt. Dat geldt ook voor het practicumlokaal 0.08, dat een zee van ruimte biedt aan groepen van 25 kinderen, en de pijpenla 0.10 krijgt een bestemming als bibliotheek. Ik hoop het in september allemaal te aanschouwen. Ik begrijp wel dat velen het lokaal een relikwie vinden, maar ik voel me er heerlijk, nostalgisch thuis. Fantastisch toch, een museum in school: ik ben evenzeer antiek. Ik ben blij dat mijn opvolgers gesteld zijn op de schoonheid van het kersen- en eikenhout in die lokalen van 1937. Het blijkt dat mijn nieuwe jonge collega, Arné Dijkman, er graag in wil werken: gelukkig maar.

En ik heb een geschenk voor de school. Er staat een enorme boekenkast in die pijpenla, met *vijftig meter* boekenruimte. Het toeval wil dat ik vijftig meter boeken en tijdschriften heb op het gebied van de natuurwetenschappen, hun geschiedenis, didactiek, filosofie en pedagogie. Over twee weken begin ik met het inrichten van deze schoolbibliotheek, op onderwerp. Ab Gooijer heeft de ruimte gewit en gestuukt. In september kan de kast reeds het domein worden van de collega's én van de leerlingen. Voorwaarde is wel dat ik de boeken mag gebruiken, want misschien heb ik ze nodig bij een laatste actualisering van mijn CD-ROM.

4. De leraar als bevlogen vakdocent.

De nieuwe minister van Onderwijs heeft vorige week gezegd dat de school weer 'van de docenten' moet worden. Het is te hopen dat hij de zware schuld onder ogen durft te zien die zijn partij, de PvdA, op zich heeft geladen in de afgelopen dertig jaar. Dertig jaar waarin de vakbeweging, de FNV, en daarbinnen de Algemene Onderwijsbond, die Partij van de Arbeid

---

als een blind paard heeft gevolgd. In alle operaties vanaf 1968 heb ik lijnrecht tegenover de opvattingen van mijn vakbond gestaan. Die ging mee met de sluiting van de Havo-top van de pedagogische academies toen ik voor hun behoud streed; steunde de fusie van kleuter- en onderwijzersopleiding waar ik op tegen was; begroette elke denkbare schaalvergroting van het onderwijs hoewel die een steeds krankzinniger omvang bereikte; ging akkoord met een onwaarschijnlijke loonkorting, zogenaamd voor de werkloze collega's, de *solidariteitsheffing*, van wel 15%, om thans versted te staan over de loonachterstand van het onderwijzend personeel; stond pal achter de invoering van de Tweede Fase met de beoogde uitkleding van mijn prachtige leraarsprofessie, en ga zo maar door. Op mijn website, www.leomolenaar.nl slash *Tweede Fase*, heb ik enkele van mijn vlammende, cynische en analytisch duidende protesten laten staan: ze zijn nuttig en bruikbaar voor het parlementaire onderzoek dat nu, onder leiding van de PvdA nota bene, gestart heet te zijn. Terugkijken is noodzakelijk als we in de toekomst stappen vooruit willen zetten.

Die politieke aanvallen op het leraarschap zijn niet voorbij, integendeel, we staan er midden in. Neem nu de positie van de vakdocent bij het Centraal Schriftelijk Examen, voor zover het nog om 'open vragen' gaat. Vroeger wist je onmiddellijk of een leerling geslaagd was na het nakijken van het Examen en kreeg je een beloning voor de extracorrectie van je collega's van andere scholen. Thans is die beloning teruggebracht tot een fooi en weet je niet meer welk cijfer er uit de loterij van het CSE zal rollen. Een leerling heeft bijvoorbeeld een 5,8 nodig voor een voldoende, en daarmee kon je vroeger, terecht, enige rekening houden in de punten achter de komma. Nu weet je niet of het cijfer een 5,2 of een 6,4 zal worden. Dat wordt namelijk bepaald door het *politieke* cijfer van de landelijke uitslag. Deze ambtelijke willekeur werkt persoonlijke onverschilligheid in de hand, en verzwakt de relatie tussen docent en eindexamenkandidaat. Om deze kwestie had ik indertijd de ruiten van het ministerie in willen gooien. Ik zou het gedaan hebben, ware het niet dat ik bij de invoering een schrijffjaar van NWO had. Ik was er weer eens niet.

Maar denk niet dat we het ergste gehad hebben. Aan de orde is de afschaffing van elke vergoeding. In omloop is een voorstel om het eindexamenwerk ter correctie *voortaan eerst te sturen naar de tweede corrector*. Deze verschrikkelijke onderwijsmoloch in Den Haag, die met hele verdiepingen tegelijk naar huis zou moeten worden gestuurd in het kader van een echte strijd tegen de bureaucratie, verzint de ene devaluering van ons beroep na de andere. Ik hoop dat de collega's in verzet zullen komen tegen deze plannen en dat de vakbeweging eens voorop zal lopen in het protest: ten slotte is het een kwestie die geen cent hoeft te kosten.

Eenzelfde bureaucratiesering is aan de gang in het Rotterdamse gebied. Eerst ontstaat een kostbaar lichaam bovenop de openbare scholen, het Bestuur Openbaar Onderwijs BOOR. Vervolgens gaat dat BOOR zich opblazen ten koste van de werkvloer. Heeft u het juninummer van hun blaadje Forum goed gelezen? Dan gaat het me niet om de recente congresdag van dit BOOR met als centrale interviewer Victor Deconinck, wiens prijs we kennen van zijn offerte voor de schoolconferentie: 10.000 euro *per dag*. Nee, het gaat me om ideeën zoals het *verplicht rouleren*, om de vijf jaar bijvoorbeeld, van alle docenten langs de verschillende scholen van BOOR ten behoeve van onze persoonlijke ontplooiing. Een bescheiden lichaam, zogenaamd *dienstbaar*, groeit ongemerkt uit tot een waterhoofd, tot de zoveelste laag van ambtenaren die zich bezig houdt met het verzinnen van schadelijke plannetjes voor de mensen van de werkvloer. Het verzet van collega's in de Gezamenlijke Medezeggenschapsraad tegen de vergroting van de macht van dit BOOR is een bittere noodzaak. De school *van de leraren*? Er is nog een heel lange weg te gaan.

---

5. Conflict en vertrek.

Anderhalf jaar geleden vond de climax plaats van een pijnlijk conflict tussen veel medewerkers en de schoolleiding. Toen dat maanden ging duren, heb ik ingezet op een koers van *verzoening*. Een koers die ik, met behoud van een kritische instelling, ook in mijn politieke loopbaan altijd heb geprefereerd. Ik houd er niet van om te opereren vanuit een negatieve invalshoek, daar word ik letterlijk ziek van. Een andere reden is dat ik ervan overtuigd ben dat een langdurig conflict negatieve gevolgen heeft voor de sfeer op school, voor de kinderen. We beleven thans de aanloop naar een conferentie om problemen bespreekbaar te maken en een koers uit te zetten naar de toekomst. We krijgen straks een nieuwe conrector, unaniem gekozen door een commissie, die binnen een kader zal werken dat we met zijn allen kunnen uitzetten. Ik hoop nog van die situatie te profiteren.

Want, helaas, ik ben nog niet weg. Ik organiseer, om af te kicken, een vierde lustrumproject dat moet uitmonden in een biografische publicatie rond oud-rector Rein van der Velde én een schrijfproject *mythologie* van collega's en leerlingen. Oud-conrector Leen Bongers heeft daarover geschreven in het lustrumboek van 2004. Het project biedt de docenten van vaksecties zoals Nederlands, klassieke talen, filosofie, geschiedenis en klassieke culturele vorming, de mogelijkheid om hun vak in verband te brengen met de manier waarop Van der Velde over mythologie schreef. Het is een echt *gymnasiaal* project. Ik zal mijn kennis overdragen inzake het opzetten van zulke projecten.

Maar ik zal me na 12 september, mijn verjaardag en de laatste gebaksronde, niet langer bemoeien met scheikunde of met schoolbeleid. Dit is trouwens de plaats om Bert Kanters, die samen met Jaap van Oostendorp verantwoordelijk was voor de continuïteit van het archiefbeheer, te bedanken. Met Bert heb ik intensief gewerkt aan het lustrumboek van 2004, terwijl hij nu als vriend gaat deelnemen aan het project-Van der Velde. Filosofe Marjolein Degenaar was bij dat vorige project, en is opnieuw bij de schoolconferentie, mijn steun en toeverlaat.

Ook wil ik me in de vrije tijd intensiever met *Erasmus* bezighouden. Rector Margriet Berkhout heeft me ooit, drie jaar geleden, gearachuteerd in de oprichting van een Rotterdams *Erasmushuis*. Langs een weg die voor gewone stervelingen niet te volgen is, werd ik bestuurslid van *Huis van Erasmus*. Die stichting ontving onlangs subsidie voor het stimuleren van vredeswerk en dialoog in de geest van Erasmus. Onze school kent een *Erasmusproject* voor klas 4 en 5 van Astrid, Jan Pieter, Christiaan en Sander. We willen, ook gebruikmakend van expertise vanuit het *Humanistisch Vormingsonderwijs*, een project maken voor kinderen tussen 10 en 13, van dialoog in de geest van, en over, Erasmus. Er komt een *pilot* aanstaande september voor het basisonderwijs. We hopen vurig dat er op school mensen zijn die hierop willen inhaken, bijvoorbeeld met het nadenken over de toespitsing op klas 1. Het BOOR zou bij het leggen van dwarsverbanden van samenwerking tussen scholen, de gemeente streeft naar 'vriendschapsscholen', behulpzaam kunnen zijn. Gisteren stond in de krant dat 'filosofie' in de basisschool tot een blijvende stijging van het IQ van de kinderen had geleid: dat was in Schotland, akkoord, maar wat let ons ook in Rotterdam aan de weg te gaan timmeren.

Ik zal de leerlingen missen, vandaar al dit afkicken. Ze zijn er met de jaren steeds aardiger op geworden. Het kan natuurlijk zijn dat ze die zielige, oude man hebben ontzien, maar ik denk dat het ook onafhankelijk van mij een gegeven is. Als ik in de bovenbouw die stoet van prachtige jongens en meiden zie binnenschuiven, denk ik: 'Tjeempie, wat een beroep!' Daar word je nog voor betaald ook.

6. School van de leraren?

Ook onze school, die ten opzichte van de landelijke ontwikkelingen een *oase* is gebleven voor docenten, vertoont de gevolgen van de door de politiek opgeworpen verschuiving van het primaat van de docent naar de manager. In de periodes-Baan en -Werdekker verdiende een uitstekende vakdocent op termijn de hoogste salarisschaal 12. De wisseling van het millennium bracht een landelijk functiewaarderingssysteem dat docenten in drie schalen plaatste: LB, LC en LD. De scholen mochten die van een eigen omschrijving voorzien. Het kernpunt is dan: is het voor een uitstekende vakdocent, die zijn leerlingen weet te boeien en te enthousiasmeren, die nieuwe dingen ontwerpt *in zijn vak*, die voor mijn part promoveert op aspecten die zijn lessen of zijn didactiek ten goede komen, nog mogelijk in die hoogste schaal LD te komen? *Het antwoord van onze school is: nee*. Alle nadruk wordt gelegd op een carrière van persoonlijke ontplooiing binnen het management en de organisatie, die slechts voor een dozijn van de tachtig docenten realistisch zal zijn. De anderen blijven duurzaam in de achteruit staan.

Voor mij is een leraar die een grammatica ontwerpt en bijstelt; een leraar die onderwijsprojecten in de geest van Erasmus entameert en evalueert; een leraar die een nieuw vak als ‘cultuur’ vormgeeft of een leraar die promoveert waarbij haar werk relevant is voor de onderwijspraktijk; een leraar met natuurlijk gezag bij de medewerkers, een leraar met in potentie, als er financiële ruimte is, de hoogste salarisschaal LD. Natuurlijk zijn er beoordelingen nodig, van leerlingen en van ouders, en ook van collega’s. Het is voor mij kristalhelder dat een school als de onze in en van *zulke* mensen het *meeste* plezier heeft, en dat ze *die* allereerst in ere wil houden. Het is niet uitgesloten dat een creatieve organisator of coördinator eveneens in de hoogste schaal komt, maar die zal zich toch moeten meten met de beste vakdocenten. *Nu is de vakdocent uitgesloten*. Dat is de keuze van het Erasmiaans, en het is onderwijspolitiek zwaar gestimuleerd in het tijdperk voorafgaande aan Plasterk, maar ik ben mordicus tegen.

Een ander voorbeeld over die school *van de leraren* is het trieste relaas van de docentenbibliotheek, dat nog stamt uit de periode-Werdekker. Ooit is, uit nood geboren, de mooiste, meest stijlvolle ruimte van de school, die plaats gaf aan tien lezende docenten, de kamer van één conrector geworden. Sindsdien wordt de bibliotheek niet langer onderhouden, is er geen rustplek meer voor docenten zonder eigen kamer, laat de inrichting zeer te wensen over, is, kortom, de bibliotheek niet langer het domein van haar rechtmatige eigenaren.

Mijn vriend, de historicus Leen Stout, heeft bij zijn afscheid, tien jaar geleden, opgeroepen om aan deze beschamende situatie een eind te maken. Maar ja, er waren vier leden van de directie en er waren drie conrectorkamers. Thans is er evenwel op elk van de drie verdiepingen een volwaardige conrectorkamer voor drie leden van de directie. *Ik ben daarom van mening dat de docentenbibliotheek binnen de kortste keren weer een bibliotheek van de docenten dient te worden*. Desnoods zou ze ‘gekraakt’ moeten worden. Het zou symboliseren dat het Erasmiaans Gymnasium weer een stap heeft gedaan om een school *van* haar medewerkers te zijn. Laat de bibliotheek weer een plek van rust, stilte en concentratie worden *van* de medewerkers, beheerd door de vermaarde kenner van Leopold en Gerhardt, onze eigen Dick van Vliet. Natuurlijk kan er straks ook vergaderd worden: op vaste of bij Dick afgeschreven tijden. De kernfunctie dient echter bewaakt te worden.

Ik wens ten slotte de jonge collega’s toe dat ze niet slechts bezit gaan nemen van de docentenbibliotheek maar ook van de docentenkamer. Het laatste jaar waan ik me op die plek in Sicilië, waar zwartgeklede dorpsoudsten je bij binnenkomst wegen en te licht bevinden. In een docentenkamer horen boeiende discussies plaats te vinden: over de hilarische situatie in

---

de klas van het uur ervoor, over de opera van gisteren, over de nieuwste films en politieke schandalen, over de tentoonstellingen van Lucebert, Le Corbusier, Modersohn-Becker, Armando en Schwitters of de fotografie van de voormalige *Avenue* die allemaal vlak naast de deur plaatsvinden; over het *Erasmiaans Colloquium*, over de recente lezing van het *Nederlands Klassiek Verbond* of het *Rotterdams Natuurkundig Genootschap* op deze school. Als er *gevit* moet worden op de leiding, en dat moet af en toe, dan graag in het bijzijn van de betrokkenen.

Stop de verzuring, zeg ik als scheikundige. Collega Frits Renes maakte bij het afscheid van onze monnik en classicus Piet van Wees, pas twee jaar geleden, duidelijk hoe boeiend de gesprekken met docenten zoals Piet voor hem waren, gesprekken met en tussen tientallen deskundigen op verbazingwekkend veel terreinen. Het was één van de meest aantrekkelijke aspecten van zijn beroep. *Kom daar nu ereis om!*

Jonge collega's, maak een eind aan de beklemming, neem zelf het woord en herover de vrije ruimte van het *freischwebende*, machtsloze gesprek tussen collega's die *in elkaar belang stellen!*

Lieve aanwezigen...

Ik heb hier op het Erasmiaans Gymnasium 28 jaar met liefde en wederzijds respect kunnen werken. Ik ben alle geledingen van haar gemeenschap, die mij vanaf de eerste dag hartelijk ontvangen heeft, daar zeer erkentelijk voor.

Leo Molenaar

Aan het eind van het colloquium bij mijn afscheid, 22 juni 2007

Nawoord:

Lieve mensen van deze school, een reactie op 22 juni, en op de **Erasmusspeld**.

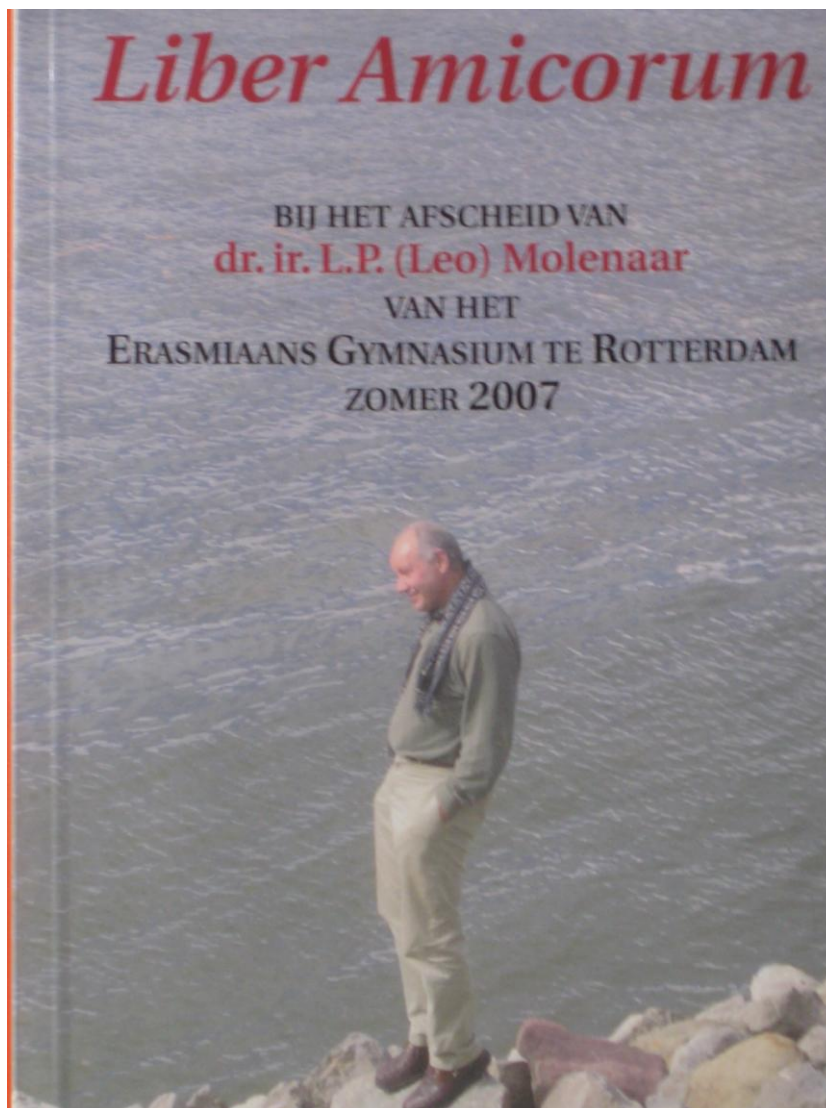
Hartelijk dank voor het *Colloquium Erasmianum* van afgelopen vrijdag. Leerlingen en sprekers hadden veel te melden. De bespraaktheid van oud-leerlingen Cato Drion, Arman Avsaroglu en Josjan Zijlmans was verbazingwekkend. De film van Sonia Herman Dolz over 'de leraar' in de persoon van Valeri Gergiev was adembenemend. Ton van Haperen en Kars Veling waren knap op dreef. Sommige dingen zul je nog wel aantreffen in te maken verhalen voor de schoolconferentie.

De schoolleiding heeft de pijpenla achter mijn museumlokaal 0.09 naar mijn persoon vernoemd. Het is ruim een meter breed en er staat een formidabele boekenkast in. Ook zonder dat er twee rijen worden benut, is de kast al goed voor een vijftig meter boek. Van mijn kant heb ik mijn verzameling boeken en tijdschriften over natuurwetenschap, vooral scheikunde, hun geschiedenis, didactiek en filosofie, aan de school en aan de leerlingen geschonken. Dat komt ook in de buurt van vijftig meter. Ik zal me de komende maanden bezig houden, af en toe dan, met het inrichten van de collectie. Ik denk dat die veel nuttigs kan opleveren voor praktische opdrachten en profielwerkstukken. Ik kreeg vrijdag reeds het bronzen plaatje bij de pijpenla, die voortaan, let op, 'Kabinet Molenaar' heet. Eeuwige roem is, althans bij het voortbestaan van de school, gegarandeerd. Op jullie rust een zware taak. De schoolleiding kondigde verder aan dat de lokalen 0.08 (practicum), 0.09 en pijpenla 0.10 gerestaureerd zullen worden: het kersen-, grenen- en eikenhout krijgt een schuurbeurt en een lakproef. Collega Van den Koppel vertelde me dat hij de arbeidsinspectie op de hoogte zal stellen en dat er dan geen leerling meer in dat lokaal mag komen, en zeker niet de allergrootsten. Dat wachten we lijdzaam af.

Behalve de vernoeming van de pijpenla had afzwaaijer Hessel de Ronde in opdracht twee schilderijen voor de wanden van dit Kabinet gemaakt: een mooi portret van ondergetekende, met de kin van Jack

---

N., en een artistieke impressie van de kast met chemicaliën van lokaal 0.08 (bekend van de kalender). Die komen daar te hangen: dan moet het kabinet gebruikt worden, anders zie je ze in het donker niet.

Verbijsterend was voor mij dat Sander van der Waal en Annelies van Dijk een boekje aanboden, dat speciaal aan mij was gewijd: een *liber amicorum*. Met daarin bijdragen van Frank Bank, Margriet Berkhout, Marjolein Degenaar, Annelies van Dijk, Pieter Dupon, Hans Overheul (apart), Koos Slurink en Astrid Stoop. Van de oud-collega's betrof het Leen Bongers, Leen Stout en Evert Janssen Perio. (apart). Twee oud-leerlingen completeerden het: Maaïke Kluit, de eerste leerling in het schoolboek '666', en Rob Zondervan, elf jaar geleden de man van de vele tien en van alle schoolvakken. Ik zal alles nauwgezet lezen en een ieder kan wel op een mondelinge én schriftelijke reactie rekenen.

Ik kreeg veel mooie woorden naar mijn broze en blozende bol. Ook van vertegenwoordigers van ouderraad en curatorium die zich daarbij uitputten in eruditie. Ik heb genoten, en krijg een originele prent van een kunstenaar waarin hij *Marx en Erasmus* samen zal vereeuwigen. Hoe toepasselijk.

Ik denk dat er dertig medewerkers waren, terwijl er zich bij mij een vijftiental mensen, onder wie zeer geliefde collega's, hadden afgemeld. Aan het eind had ik voor jullie een afscheidspeech gemaakt waarin ik mijn ervaringen over het leraarschap op deze school heb samengevat. Als ik je ken, ben ik zo vrij om die speech in je postvakje te leggen: als je er was, of als je niet kon en ook als je er niet was en niets van je liet horen. De tijden van Ineke Friedeberg en Hanneke van der Wel, die bij hun

---

Colloquia praktisch de hele schoolgemeenschap konden begroeten, zijn tijdelijk voorbij. Misschien dat jullie eens op mijn verhaal willen reageren, gewoon in de wandelgangen of in de docentenkamer.

Hartelijk bedankt, *in de eerste plaats mijn vriend en organisator Frank*, Margriet, Sander en Annelies,
Leo Molenaar.

En op de einde-jaaravond met het personeel, twee weken erna, kreeg ik de **Erasmusspeld** van de gemeente Rotterdam, opgespeld door Leonard Geluk. Ik ben daar ontzettend trots op. En volkomen onverwacht, een jaar erna, in het stadhuis van Delft, kreeg ik een lintje, werd ik **Ridder** in de Orde van Oranje-Nassau (2008). Voor beide onderscheidingen is een behoorlijke inspanning nodig om de autoriteiten te overtuigen, en ik dank de betrokkenen daar heel hartelijk voor.